

De homeriske hekse – en narratologisk undersøgelse af Kalypso og Kirke¹

af Sheila Aakeson

I. Indledning

I følgende artikel vil fremstillingen af de to trolddomsgudinder Kalypso og Kirke fra Homers *Odyssé* blive gennemgået ved hjælp af en narratologisk analyse. Læsningens hovedomdrejningspunkt er en undersøgelse af, hvad de to har tilfælles, og på hvilke punkter de adskiller sig fra hinanden. I den forbindelse kommer jeg ind på sammenhængen mellem, hvordan gudinderne fremstår, og deres betydning for fortællingen og helten Odysseus. Metodisk har jeg gjort brug af den sidegren af moderne litteraturteori, der kaldes narratologi, som den blev udformet af Gérard Genette. Når man benytter en metode, der er skabt til moderne litteratur, er det værd at spørge, hvorvidt metoden overhovedet kan bruges på et værk som Homers *Odyssé*. *Odysséen* blev til under helt andre omstændigheder, end litteratur gør i dag. Der er et utal af teorier om, hvem Homer i det hele taget var, og hvordan værkerne tilskrevet Homer kom til at få den skikkelse, vi kender dem i i dag. For at kunne benytte Genettes metode, er det nødvendigt at se værket *Odysséen* som autonomt. Det er derfor ikke relevant for denne artikel, hvem forfatteren/digteren/sangeren bag digtet er, da denne ikke er den samme som fortælleren. Ved at arbejde narratologisk med *Odysséen* kan man undgå det homeriske spørgsmål, da dette ikke er af nogen betydning i sådan en sammenhæng.²

Siden Genettes tid er narratologiens genstandsfelt blevet udvidet fra litterære tekster fra det 20. århundrede til meget andet end litterære tekster fra denne begrænsede periode. I indledningen til sit essay bruger Genette Homers værker og Odysseus som eksempler på forskellige forståelser af udtrykket *narrativ*.³ For at bruge narratologien på andet end litteratur fra det 20. århundrede er det nødvendigt at definere narratologi i bred forstand. En tekst, der kan underkastes narratologisk analyse,

-
1. Denne artikel er en bearbejdet version af mit bachelorprojekt i Klassisk Græsk ved Københavns Universitet fra 2017.
 2. de Jong (2001) vii.
 3. Genette (1983).

skal indeholde en fortæller, der er fortællingsens subjekt, og modtagere af fortællingen, det, der på engelsk kaldes *narratees*, som ikke har en rammende dansk oversættelse, men kan kaldes en *indlejret modtager*.⁴ Grunden til, at det ikke kan oversættes med *modtager*, er distinktionen mellem, om der kigges tekstinternt eller teksteksternt på værket. Da jeg har valgt at se på værket som autonomt og derfor forsøger ikke at blande fortælleren i teksten sammen med forfatteren i kød og blod, gør det samme sig gældende for modtagerne af fortællingen. Den heterodiegetiske fortæller,⁵ der er værkets primære fortæller, henvender sig til modtageren i prooimiets sidste vers. I kraft af pronomenet ἡμῖν kan vi slutte, at tekstens fortæller henvender sig til et *os*, der er tekstens indlejrede modtager. Dette *os* er dog kun tekstens primære indlejrede modtager, og der findes (som det er tilfældet med fortælleren) også sekundære indlejrede modtagere. De sekundære indlejrede modtagere er de karakterer i fortællingen, der lytter til fortællinger fortalt af andre karakterer. Phaiakerne er f.eks. de sekundære indlejrede modtagere, når Odysseus agerer sekundær fortæller i Odysseens 9.-12. sang.

Da det er muligt at udpege de grundlæggende elementer i *Odysseen*, der skal til, for at en tekst kan kaldes narrativ, kan jeg nu fokusere på artiklens omdrejningspunkt: gudinderne Kalypso og Kirke.

II. Kalypso

Det første sted i fortællingen vi møder Kalypso, er i første sangs 14. vers, hvor hun nævnes umiddelbart efter introduktionen af Odysseus. I modsætning til de andre mænd, der overlevede krigen i Troja, er Odysseus ikke vendt hjem. På få vers får vi oplyst, hvor de to karakterers længsler ligger:

4. Larsen (2013) 63.

5. Genette indførte begreberne *homodiegetisk* og *heterodiegetisk fortæller*. Ordene er taget fra græsk, hvor *diegesis* (διήγησις) betyder narrativ, *homo-* (ὁμός) betyder ens og *hetero-* (ἕτερος) betyder forskellig/anden. Begreberne, homodiegetisk og heterodiegetisk, angiver fortællers position i forhold til den verden, hvori begivenhederne udspilles. De angiver, om fortælleren er nærværende eller fraværende i forhold til begivenhederne og karaktererne. En homodiegetisk fortæller er en del af det fortalte univers, mens en heterodiegetisk fortæller er udenfor det univers, hvor begivenhederne udspiller sig. Den heterodiegetiske fortæller befinder sig på et andet og højere niveau end historiens karakterer.

τὸν δ' οἶον, νόστου κεχρημένον ἠδὲ γυναικός,
νύμφη πότνι' ἔρυκε Καλυψώ, δῖα θεάων,
ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι, λιλαιομένη πόσιν εἶναι.

*Ham alene, der længtes efter hjemrejse såvel som sin hustru, holdt nymfen Kalypso, en ærefrygtindgydende gudinde, tilbage i den hvælvede grotte, og ønskede ham til ægtemand.*⁶

Den primære fortæller er heterodiegetisk, hvilket indebærer at fortælleren ikke er en del af det univers, hvori fortællingen udspilles. Den heterodiegetiske fortæller befinder sig på et andet og højere niveau end historiens karakterer. I dette stykke af teksten bliver det tydeligt, at fortælleren har adgang til både Odysseus' og Kalypsos tanker og bevæger sig fra viden om, hvor de andre overlevende krigere fra Troja er, til at fortsætte med de begivenheder, der udspiller sig blandt guderne på Olympen. Disse faktorer vidner om, at den heterodiegetiske fortæller er koblet med nulfokalisering, hvilket betyder at læseren har adgang til de indre synsvinkler og følelsesliv hos skiftende karakterer i skiftende tider. Gennem *Odysseen* fortælles på forskellig vis, hvorfor Odysseus higer efter at komme hjem, alt efter hvilken situation han befinder sig i. I disse vers betoner fortælleren, at Odysseus længes efter sin hustru, ikke sit palads eller sine forældre, så heltens længsel står i kontrast til, hvad Kalypso ønsker, nemlig at få Odysseus til ægtemand.⁷ Gennem nulfokaliseringen har fortælleren så tidligt som digtets første 15 vers gjort tydeligt, hvad der er fortællingens begyndelse, nemlig en interessekonflikt. I de tre vers, der følger de ovenfor nævnte, afslører fortælleren nogle af sine egenskaber og virkemidler. Fordi der fortælles med bagudsyn, hvor fortælleren befinder sig i en tid, efter fortællingens begivenheder har udspillet sig, bliver det muligt for fortælleren at benytte *prolepsis*.⁸

ἀλλ' ὅτε δὴ ἔτος ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,

6. Denne og alle følgende oversættelser er mine egne, 1.13-15.

7. de Jong (2001) 8.

8. Af græsk πρόληψις, foregriben. De Jong (2001) xvi.

τῶ οἱ ἐπεκλώσαντο θεοὶ οἰκόνδε νέεσθαι
εἰς Ἴθάκην, [...].

Men da året i tidernes kredsløb var kommet, i hvilket guderne tilskikkede ham at sejle hjem til Ithaka [...].⁹

Prolepsis er en foregribelse af en begivenhed, og denne er den første af slagsen i *Odysseen*. Fortælleren gør allerede nu til en vis grad historiens udfald klar, og denne grove skitsering af historiens kerne er allerede kendt af de indlejrede modtagere, men ikke mere end fortællingens grundlæggende elementer. Detaljerne om, hvordan og hvorfor Odysseus slap fra Kalypsos ø, er ikke foræret på forhånd, og indeholder derfor stadig et spændingselement.¹⁰

1. Athene og Kalypso

Fortællerens foregribelse af, at guderne bliver enige om at lade Odysseus komme hjem, tager sin begyndelse i Athenes tale til Zeus, hvor hun giver en kort beskrivelse af Kalypso.

τοῦ θυγάτηρ δύστηνον ὀδυρόμενον κατερύκει,
αἰεὶ δὲ μαλακοῖσι καὶ αἰμυλίοισι λόγοισι
θέλγει, ὅπως Ἴθάκης ἐπιλήσεται. [...]

Atlas' datter tilbageholder den ulyksalige og bedrøvede, uophørligt fortryller hun ham med søde og indsmigrende ord, for at han skal glemme Ithaka.¹¹

9. 1.16-18.

10. de Jong (2001) 9.

11. 1.55-57.

I disse vers findes to vigtige informationer om Kalypso. Den ene gives gennem verbet *θέλγει*, der her oversættes med *fortryller*, hvilket peger på, at der ifølge Athene er noget 'hekset' over Kalypso. Den anden information er, at fortryllelsen ifølge Athene benyttes med det formål, at Odysseus skal glemme sit hjem. Glemsel og erindring er et gennemløbende tema i fortællingen og spiller en stor rolle for handlingen. Athene minder Zeus om, at en helt, der altid har husket at ofre til guderne, nu sidder og er ved at blive glemt på en ø, der ligger langt fra alt, som en navle i havet.¹² Zeus svarer:

πῶς ἂν ἔπειτ' Ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην.

*Hvordan skulle jeg kunne glemme helten Odysseus?*¹³

Igen optræder *λανθάνω*, *glemmer*. Odysseus' menneskelige liv afhænger af, at guderne ikke negligerer ham eller hans situation. Ikke alene truer Kalypsos ihærdige forsøg på at fortrylle Odysseus til at glemme, det er også af afgørende betydning, at guderne ikke glemmer ham, da de er hans eneste udvej.¹⁴ På 7. år hos Kalypso er Odysseus dog stadig ivrig efter at se sit hjemland og er ikke ved at glemme det, men som Athene siger:

[...] αὐτὰρ Ὀδυσσεύς,
ἰέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι
ἧς γαίης, θανέειν ἰμείρεται. [...]

*Men Odysseus længes så meget efter at se røgen stige op fra hjemlandet, at han ønsker at dø.*¹⁵

12. 1.50 ὀμφαλός ἐστι θαλάσσης (ὀμφαλός er brugt figurativt i betydningen 'midt i').

13. 1.65.

14. de Jong (2001) 14.

15. 1.57-59.

Ifølge Athene ønsker Odysseus døden frem for et evigt liv i glemsel. Til forskel fra vers 1.13-15, hvor fortælleren fokuserede på, at det var hustruen Penelope han længes efter at se, har Athene i sin tale til Zeus fokus på hjemlandet Ithaka. Eftersom Athene forsøger at overbevise den olympiske konge om at bringe en anden konge (Odysseus) hjem, kan hun med fordel fremhæve det land, han er skikket af guderne til at herske over.

2. Hermes og Kalypso

Athene giver som den første en beskrivelse af Odysseus' situation. Hun tegner et billede af en stakkels helt, der sidder som fange hos en heks; en beskrivelse, der ikke levner megen sympati for gudinden. Da Hermes ankommer til øen i 5. sang, fokuseres den gennem ham, og fremstillingen er en anden, end den Athene gav. Hos Homer er det ofte den ankommende karakters perspektiv, der gives ved sceniske beskrivelser. Scenen hvor Hermes ankommer til Ogygia, er typisk i sin metode, men usædvanlig i sin detaljerigdom. Normalt skifter fortælleren til næste scene med det samme, uden en beskrivelse af, hvordan den ankommende karakter kom dertil, og den karakter, fortælleren ledsager, forsvinder hurtigt ud af syne.¹⁶ Som tilfældet er med Hermes, kan fortælleren i højere grad give modtageren en fornemmelse af at være lige ved gudens side. Et bevis på at der fokuseres gennem Hermes, er brugen af præteritum, hvor man kunne forvente præsens, da de geografiske elementer og stedets mytologiske beboer til evige tider vil forblive de(n) samme.¹⁷ Denne fjerne ø¹⁸ appellerer i høj grad til sanserne og symboliserer samtidig gudinden, der bebor den. Beskrivelsen, som inkluderer både følesansen (*πῦρ καίετο*), lugtesansen (*ὀδώδει, εὐώδης*), høresansen (*ἀοιδιάουσ'*), smags-sansen (*σταφυλῆσι*) og synssansen (hele stykket), er ikke til for at gavne modtagerens evne til at visualisere scenen.¹⁹ Beskrivelsen er i højere grad motiveret af en fordelagtig mulighed for at give en beskrivelse af stedets omgivelser, som afspejler de egenskaber, der er at finde hos øens eneste beboer. Stedets påvirkning af sanserne forstærkes med tilføjelsen:

16. Richardson (1990) 110-11.

17. de Jong (2001) 128-29.

18. 5.55 *τὴν νῆσον τηλόθ' ἐοῦσαν.*

19. Richardson (1990) 53.

[...] ἔνθα κ' ἔπειτα καὶ ἀθάνατός περ ἔπελθὼν
θηήσαιοτο ἰδὼν καὶ τερφθείη φρεσὶν ἦσιν.
ἔνθα στὰς θηεῖτο διάκτορος ἀργεῖφόντης.

Selv en udødelig, der kom derhen og så, ville betragte det med beundring og glædes i sit hjerte. Argosdræberen, gudernes budbringer, stod i forundring.²⁰

Kombinationen af optativ og skiftet til, hvad Hermes tænker, markerer en eksplicit indlejret fokalisering gennem Hermes.²¹ Gennem fokaliseringen får fortælleren mulighed for at give et nyt perspektiv på førstehåndsindtrykket af Kalypso, et helt andet end det Athene gav. Da Hermes træder ind i Kalypsos grotte, finder han ikke Odysseus derinde, som man ellers kunne forvente fra 1.13-15. Den heterodiegetiske fortæller viser Odysseus siddende ved strandkanten, hvor han græder med ryggen til øen og blikket vendt mod havet. I modsætning til Hermes, beundrer Odysseus hverken Kalypso eller hendes sanselige ø, han har i stedet vendt ryggen til det hele, mens han konstant ser på det ufrugtbare hav.²² At det er en kontinuerlig beskæftigelse, ses i verbet *δερκέσκετο*, der er en iterativ form. Billedet af Odysseus i golde omgivelser vidner ikke kun om, hvor i landskabet han befinder sig, men afslører samtidig hans sindstilstand. Odysseus' tankevirksomhed er ufrugtbar, han er ikke i stand til at bruge sin berømte opfindsomhed til at redde sig selv ud af situationen.

Hermes' ankomst til Kalypsos grotte er ud over at være detaljerig i sin beskrivelse også atypisk. Han går ind i grotten uden at blive budt indenfor, og Kalypso genkender ham med det samme, da de begge er udødelige. Kalypso tilbyder Hermes at sidde, hvorefter hun straks udspørger ham om hans ærinde. Den gængse etikette hos Homer er først at byde gæsten velkommen, for derefter at sætte et måltid frem, og til sidst at udspørge gæsten om hans identitet, ophav og baggrunden for besøget.²³ Hermes'

20. 5.73-75.

21. de Jong (2001) 128.

22. 5.84 *πόντον ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσκετο*.

23. de Jong (2001) 129-30.

ankomst hos Kalypso afviger fra normen, når gudinden straks går til udspørgningen og først bagefter byder gæsten på et måltid. Når gudinden ikke bevarer tålmodigheden og undgår at følge den gængse etikette ved at vente til efter måltidet, ses det, hvor ivrig hun er efter svar. Hun ved, at Hermes ikke er kommet for hyggenes skyld, men at han er kommet med et helt bestemt formål:

*αὐδα ὄ τι φρονέεις· τελέσαι δέ με θυμὸς ἄνωγεν,
εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστίν.*

Sig hvad du har på sinde, jeg ønsker at opfylde det, hvis jeg altså er i stand til det, og hvis det lader sig opfylde.²⁴

På to vers bruger Kalypso verbet *τελέω* tre gange, og hendes samarbejdsvillighed bliver *tragisk ironisk*. Gudindens replik får en dobbelttydighed, som den indlejrede modtager forstår, men som Kalypso selv endnu ikke er klar over. Den indlejrede modtager ved, at Hermes skal befale Kalypso noget, hun aldeles ikke har lyst til at opfylde, hvorfor det bliver tragisk ironisk. Efter Kalypso har budt på ambrosia og nektar, svarer Hermes endelig. Når fortælleren lægger et måltid mellem spørgsmålet og svaret, forstår den indlejrede modtager ikke kun Kalypsos ivrighed, men også Hermes' nølen, og dermed hans uvillighed mod at overbringe beskeden.²⁵ Hermes fortæller også selv, hvordan han har det med situationen:

“Ζεὺς ἐμέ γ’ ἠνώγει δεῦρ’ ἐλθέμεν οὐκ ἐθέλουτα.”

Zeus befalede mig at komme hertil, selvom jeg ikke havde lyst.²⁶

I dette vers giver Hermes eksplicit udtryk for sin uvillighed, hvor det tidligere i 5. sang ikke lød, som om han var forbeholden:

24. 5.89-90.

25. de Jong (2001) 130.

26. 5.99.

ὡς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε διάκτορος Ἀργεΐφόντης.
αὐτίκ' ἔπειθ' ὑπὸ ποσσὶν ἐδήσατο καλὰ πέδιλα,

*Da Zeus havde talt, var Argosdræberen, gudernes budbringer, ikke ulydig,
straks derefter bandt han de smukke såler under fødderne.²⁷*

Her vidner *αὐτίκα* om, at Hermes havde fart på, da han fik ordren og drog fra Olympen. I disse vers, lige inden han ankommer til Ogygia, er Hermes fokaliseret udefra, hvor der ikke er tegn på, at han har nogen indvendinger imod opgaven fra Zeus. Hermes har endnu ikke grund til at være forbeholden over for Zeus' bud. Det er først da han ankommer til Ogygia, og møder Kalypso, at han begynder at forstå alvoren i den besked han skal videregive. Fortælleren forstærker dette skift i Hermes' bevidsthed ved først at indlejre den eksplicite fokalisering gennem Hermes ved ankomsten. Ændringen fra ydre til indre fokalisering giver fortælleren mulighed for at vise, at Hermes på sin rejse får medlidenhed med gudinden.

ἀλλὰ μάλ' οὐ πως ἔστι Διὸς νόον αἰγιοόχοιο
οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν οὔθ' ἀλιῶσαι.

*Men det er jo på ingen måde muligt for nogen gud at overtræde eller at
undgå Aigisholderen Zeus' beslutning.²⁸*

Udtalelsen beretter ikke kun om Hermes' modvilje over at viderebringe den ubehagelige nyhed, men er samtidig en forsigtig påmindelse til Kalypso om ikke at skyde budbringeren. Han fortsætter med at give et sammendrag af Odysseus' rejse, for så til allersidst at komme med befalingen om, at hun hurtigst muligt skal sende ham hjem.

27. 5.43-44.

28. 5.103-4.

3. Kalypso

Det viser sig, at Hermes havde god grund til sin tilbageholdenhed over at videregive befalingen, for efter at han har talt, *skælvede Kalypso*,²⁹ en reaktion der viser frygt, og hun svarer Hermes med en tale, der er fuld af følelser. Gudinden er rystet over nyheden, og da talen er en mulighed for fortælleren til at fokusere gennem Kalypso, får den indlejrede modtager et indblik i, hvordan Kalypso oplever Hermes' meddelelse. Først er hun vred, når hun verbalt angriber samtlige guder med verbalendelsen i 2. person pluralis:

“Σχέτλιοί ἐστε, θεοί, ζηλήμονες ἕξοχον ἄλλων,
οἳ τε θεαῖσ' ἀγάασθε παρ' ἀνδράσιν εὐνάζεσθαι
ἀμφαδίην, ἣν τίς τε φίλον ποιήσεται ἀκοίτην.”

*Grusomme er I, guder, misundelige frem for alle, når I forbyder gudindene åbent at have seksuelle forhold til dødelige mænd, hvis en vil gøre ham til sin ægtemand.*³⁰

Selvom gudinden er tydeligt rasende, formår hun alligevel at beherske sig selv, når hun holder sig på grænsen for, hvem hun kan tillade sig at angribe verbalt, i og med at hun generaliserer guderne, og derfor undgår at angribe Zeus alene. Hvis Kalypso var gået løs på Zeus og hans seksuelle udskjelser, ville hun sætte sig imod gudernes konge og kræve ligestilling med denne. Ved at lade sin harme gælde alle guderne, holder hun sig lige på grænsen af det tilladelige, og nøjes med at hentyde til uretfærdigheden mellem kønnene.³¹ Det ifølge Kalypso velkendte problem, hvor gudernes opposition til gudindernes affærer med dødelige kommer til udtryk, ses i kombinationen af ledsætningens eventualis og hovedsætningens præsensform (*ἀγάασθε*), er ensbetydende med, at der er tale om en almen situation.

29. 5.116 *ρίγησεν δὲ Καλυψώ.*

30. 5.118-20.

31. Jensen (2000) 99.

ὥς μὲν ὅτ' Ὠρίων' ἔλετο ῥοδοδάκτυλος Ἥως,
τόφρα οἱ ἠγάασθε θεοὶ ῥεῖα ζῶντες,
ἕως μιν ἐν Ὀρτυγίῃ χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἀγνή
οἷσ' ἀγανοῖσι βέλεσσιν ἐποιομένη κατέπεφνε.
ὥς δ' ὅπότε Ἰασίῳ ἐϋπλόκαμος Δημήτηρ,
ᾧ θυμῷ εἶξασα, μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ
νεῖῳ ἐνὶ τριπόλῳ· οὐδὲ δὴν ἦεν ἄπυστος
Ζεὺς, ὅς μιν κατέπεφνε βαλὼν ἀργῆτι κεραυνῷ.
ὥς δ' αὖ νῦν μοι ἄγασθε, θεοί, βροτὸν ἄνδρα παρῆναι.

Som da den rosenfingrede Eos valgte Orion, var I guder, der lever uden møje, imidlertid vrede på hende, indtil den hellige og gyldentronede Artemis kom til Ortygias og dræbte ham med en mild pil. Eller som dengang Demeter med det smukke hår, der bukkede under for sin lyst, og lå med Jason i elskov på den trefoldigt pløjede brakmark. Ikke længe var Zeus uvidende, som dræbte ham ved at kaste et glinsende lyn. Således vredes I guder nu også på mig for at være sammen med en dødelig mand.³²

Kalypso følger op med to eksempler, der understøtter hendes argument, og sammenligner sin egen situation med deres, hvilket er synligt på de indledende hypotaktiske konjunktioner ὥς μὲν, ὥς δ' og ὥς δ'. De to eksempler Kalypso giver, er ganske rigtigt på gudinder, der ikke fik lov til at beholde deres dødelige elskere, men i begge eksempler bliver elskerens dræbt af guderne, hvilket ikke stemmer overens med, hvad Zeus har befaleet for Odysseus. Det kan dog for Kalypso være det samme, om Odysseus dræbes øjeblikkeligt eller sendes hjem, da en hjemrejse medfører, at han ikke vil kunne tage imod hendes tilbud om udødelighed,³³ og på et tidspunkt uundvigeligt vil dø alligevel.³⁴ Kalypso fortsætter med at tilkendegive sin forargelse ved at pointere uretfærdigheden i,

32. 5.121-29.

33. 5.135-36.

34. de Jong (2001) 132.

at det var hende der reddede Odysseus, da Zeus spaltede hans skib, og hele mand-
skabet på nær Odysseus omkom. Fra vrede veksler hun til en kærlig beskrivelse af,
hvordan hun passede og plejede ham efter skibbruddet, og skifter pludseligt til en
accept af Zeus befaling:

ἀλλ' ἐπεὶ οὐ πῶς ἔστι Διὸς νόον αἰγιόχοιο
οὔτε παρεξελθεῖν ἄλλον θεὸν οὔθ' ἀλιῶσαι,
ἔρρέτω. [...]

*Men det er jo på ingen måde muligt for nogen gud at overtræde eller at
undgå Aigisholderen Zeus' beslutning, lad ham da gå.³⁵*

Her gentager Kalypso ordret, hvad Hermes sagde i 5.103-4, med tilføjelsen af ἔρρέτω,
og med verbalendelsen i 3. person imperativ erklærer hun sin accept. Accepten efter-
følges af en bitter bemærkning om, at det ikke påhviler hende at sende Odysseus væk,
hvorefter hun hurtigt supplerer med den begrundelse, at hun ikke har de rette midler.
Kalypso ender sin tale med omsorg for helten:

αὐτὰρ οἱ πρόφρων ὑποθήσομαι οὐδ' ἐπικεύσω,
ὡς κε μάλ' ἀσκηθῆς ἦν πατρίδα γαῖαν ἴκηται.

*Villigt vil jeg rådgive ham, og jeg vil intet skjule, sådan at han i god behold
kan nå sit fædrene land.³⁶*

Kalypso, der har holdt Odysseus skjult i otte år, og som ønskede at gøre det til evig tid,
går nu med til *ikke at skjule*. Dette står i kontrast til hele Kalypsos væsen, der er
essensen af det skjulte, alt fra hendes navn,³⁷ øens placering, grottens symbolværdi og

35. 5.137-39.

36. 5.143-45.

37. Af verbet καλύπτω.

til tilbuddet om evigt liv, der for Odysseus ville betyde et evigt skjul fra den menneskelige verden. Med denne sidste sætning opgiver Kalypso sit forsøg på at skjule, og vil tværtimod tilbyde helten hjælp. Fortælleren indlejrer en eksplicit fokalisering gennem Kalypso når hun taler, og selvom talen er direkte, og altså en begivenhed der kan observeres udefra, giver talen et indblik i talerens tankeverden.³⁸ For første gang er Kalypso ikke fokaliseret gennem andre, og hun får mulighed for i en ellers kort tale at gennemspille hele følelsesregisteret. Athene gav et førstehåndsindtryk, Hermes supplerede med et andet perspektiv, og i Kalypsos tale kan modtageren forstå hvad gudinden gennemlever, set gennem hendes egne øjne. Det bliver tydeligt, at hun er stærkt emotionelt påvirket af beskeden om, at hun må lade sin elskede gå, og i tillæg hertil kan den indlejrede modtager uddrage flere informationer om Kalypso. Der findes oplysninger at hente i, hvad der står udsagt i talen. Når Kalypso i sidste sætning siger, at hun ikke vil skjule helten længere, kastes der lys over, hvor meget hun faktisk har gemt ham i talen, og dermed også, hvordan hun tænker ham ind i sin verden eller nærmere; hvordan hun skjuler ham. Hun nævner ikke Odysseus ved navn, i stedet nøjes hun med at referere til ham ved hjælp af pronomener. Hun bruger *ἐγώ* flere gange, et pronomen der på græsk ikke bare betyder *jeg*, da subjektet normalt er indlejret i verbalendelserne, men som lægger markant vægt på subjektets oplevelse. Gudinden fortæller, hvad hun har gjort for Odysseus, ikke hvad han har bibragt i forholdet, og hun lægger dermed skjul på, at han ikke gør noget for hende, fordi han ikke har lyst eller simpelthen ikke kan. Kalypso nævner tilbuddet om udødelighed, men undlader at nævne, at Odysseus ikke har taget imod det. Ved at fokusere gennem Kalypso giver fortælleren den indlejrede modtager mulighed for at forstå gudindens bevæggrunde for at opføre sig, som hun gør, og hvordan hendes magt gør sig gældende. Kalypsos magt fungerer i kraft af søde og indsmigrende ord, præcis som Athene påstod. Fortælleren nuancerer dog Athenes syn på gudinden ved at lade Kalypso optræde med egne ord, og dermed give et billede af en gudinde, der både er farligt magtfuld og samtidig bare forelsket.³⁹

38. de Jong (1987) 114-15.

39. Jensen (2000) 98-100.

4. Kalypso og Odysseus

Efter mødet med Hermes går gudinden ud til Odysseus på stranden, og beskrivelsen, der gives af helten, er delvist fokaliseret gennem fortælleren og delvist en indlejret fokalisering gennem Kalypso:

[...] οὐδέ ποτ' ὄσσε
δακρυόφιν τέρσοντο, κατείβετο δὲ γλυκὺς αἰῶν
νόστων ὀδυρομένω, ἐπεὶ οὐκέτι ἦνδανε νύμφη.
ἀλλ' ἦ τοι νύκτας μὲν ἰαύεσκεν καὶ ἀνάγκη
ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι παρ οὐκ ἐθέλων ἐθελούσῃ·
ἤματα δ' ἄμ πέτρησι καὶ ἠϊόνεσσι καθίζων
δάκρυσι καὶ στοναχῆσι καὶ ἄλγεσι θυμὸν ἐρέχθων
πόντου ἐπ' ἀτρύγετον δερκέσκετο δάκρυα λείβων.

Øjnene blev aldrig tørre for tårerne, det søde liv gik ham forbi, mens han græd af hjemve, da nymfen ikke længere behagede ham. Dog sov han nødtvungent hver nat i den hule grotte hos hende der var villig, selv var han uvillig. Den dag sad han endnu en gang på strandens klipper, plaget i hjertet af tårer, jammer og sorger, han så på det golde hav, mens han fældede en tåre.⁴⁰

Nøjagtig som Kalypso blev fokaliseret gennem Hermes, da han ankom til Ogygia, bliver mødet med den grædende Odysseus på stranden primært fokaliseret gennem Kalypso, med enkelte tilføjelser af fortælleren. Ud over at beskrive den aktuelle scene Kalypso går ind til, fortælles det med to iterativer (*ιαύεσκεν* og *δερκέσκετο*), hvorledes handlingerne gentager sig nat efter nat og dag efter dag, fordi helten er *tvunget af nød*. I dette tilfælde benyttes *paralepsis*,⁴¹ hvor fortælleren giver mere viden til modtageren, end hvad Kalypso kan udlede ved det syn, der møder hende. Fortælleren indlejrer Kalypsos

40. 5.151-58.

41. Af græsk *παραλήψις*, *overtagelse*. De Jong (2001) xvi.

fokalisering, men overtager den med sin egen alvidenhed. Med sidestillingen af partici-
pierre *παρ' οὐκ ἐθέλων ἐθελούση* er det tydeligt, at der gøres brug af den heterodiege-
tiske fortællers nulfokalisering, som giver adgang til begge karakterers bevidsthed. Det
bliver tilføjet, at Odysseus ikke kun er uvillig men at han samtidig befinder sig i sin
situation på grund af tvang (*ἀνάγκη*). Tvungen er ikke af fysisk eller magisk natur, men
grunder i omstændighederne; Odysseus har ganske enkelt ikke de rette midler til at
forlade øen.⁴² Selvom det er fortællerens paralepsis, der tilføjer informationerne om
Odysseus' ulykkelighed, forstår Kalypso alligevel godt det syn, der møder hende.

Κάμμορε, μή μοι ἔτ' ἐνθάδ' ὀδύρεο, μηδέ τοι αἰὼν
φθινέτω. [...]

*Stakkels mand, græd ikke længere her hos mig, dit liv skal ikke spildes.*⁴³

Ved at gentage fortællerens ord⁴⁴ viser gudinden, at hun nu er i stand til at se, hvad
Odysseus har brug for. Kalypso undlader at fortælle Odysseus ligeud, hvilke forudsæt-
ninger, der ligger bag hendes beslutning om at lade ham rejse, men hentyder blot til de
andre guders indblanding: *αἱ κε θεοί γ' ἐθέλωσι*.⁴⁵ Med denne potentialis viser Kalypso,
hvor usikker hun er på, at guderne vil bringe Odysseus hjem i god behold. Da Kalypso
ikke bekendtgør, at det er en beslutning fra de højere lag i gudernes hierarki, reagerer
Odysseus derefter.

ρίγησεν δὲ πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς.

*Den hårdtprøvede konge Odysseus skælvede.*⁴⁶

42. de Jong (2001) 133.

43. 5.160-61.

44. *ὀδυρομένω* (153) bliver til *ὀδύρεο* (160) og *κατέβετο...* *γλυκὺς αἰὼν* (152) til *αἰὼν φθινέτω* (160-61).

45. 5.169 Hvis guderne da vil det.

46. 5.171.

Kalypso skælvede i 5.116, fordi hun modtog dårlige nyheder. Odysseus får i dette stykke, hvad han længe har drømt om, men reagerer med skræk, fordi han mistænker gudinden for at have bagtanker.⁴⁷ Dette vers giver også baggrunden for, at helten i alle otte år ikke er kommet videre, ikke kun på grund af manglende tankevirksomhed, men i lige så høj grad på grund af frygt.⁴⁸ Odysseus' mistænksomhed får ham til at bede gudinden om at sværge på, at hun er oprigtig, hvilket hun gør. Efter at Kalypso har svoret, går de to tilbage til grotten, hvor Odysseus sætter sig i den stol, Hermes netop har rejst sig fra. Scenen med Odysseus spejler scenen med Hermes, fordi Kalypso i begge tilfælde netop har talt, og må vente til efter måltidet på at få svar. I tilfældet med Odysseus bliver måltidet også en manifestation af kløften mellem dødelig mand og udødelig gudinde.⁴⁹ Selvom gudinden har lovet at ville hjælpe med afrejsen, gør hun et sidste forsøg på at fastholde helten hos sig. Kalypso er klar over, at han ønsker at rejse; alligevel har hun brug for, at han klarlægger det for hende. Når Kalypso lægger vægt på Odysseus' savn efter Penelope frem for hjemstavnen, er det fordi hun kan bruge argumentet om, at en udødelig gudinde er at foretrække frem for en dødelig kvinde.

οὐ μὲν θῆν κείνης γε χερείων εὐχομαι εἶναι.

Jeg roser mig af ikke at være ringere end hende.⁵⁰

Odysseus svarer ved at give hende ret, og fokuserer i stedet på længslen efter hjemmet og hjemkomstens dag.⁵¹ Når Kalypso tilbyder ham udødelighed, som er hendes største trumfkort, afslår han ved at acceptere de dødelige konsekvenser, en hjemrejse kunne medføre. Hermed får Kalypso en endelig afvisning af det liv, hun kan tilbyde, og tilbuddet om udødelighed bliver ikke diskuteret yderligere.⁵²

47. de Jong (2001) 135.

48. Jensen (2000) 98.

49. de Jong (2001) 135.

50. 5.211.

51. 5.219.

52. de Jong (2001) 136-7.

5. Fokalisering og Kalypso

Kompositorisk findes en interessant skelnen mellem, hvornår *Odysseens* begivenheder kronologisk finder sted, og hvornår fortællingen begyndes. Fortælleren begynder historien om Odysseus' hjemrejse, mens hovedpersonen befinder sig på Ogygia. På denne måde møder modtageren af *Odysseen* Kalypso som det første af de mange stop på rejsen, Odysseus må igennem, før han kan komme hjem. Fortællelidens begyndelse muliggør fokalisering af Kalypso gennem forskellige karakterer. Hun bliver fokaliseret gennem Athene og Hermes på to forskellige måder, og hun får af fortælleren rig mulighed for at vise sit eget syn på, at Odysseus må rejse fra hende, ved at tale åbent om sine følelser. Var fortælletiden begyndt efter Odysseus' ankomst til phaiakernes ø, Scheria, ville skildringen af Kalypso udelukkende foregå gennem Odysseus, som en del af Apologerne. Da han i 7. sang fortæller phaiakerne, hvordan han kom til Scheria, gengiver han delvist noget af det, Kalypso tidligere har sagt til Hermes,⁵³ og giver samtidig udtryk for sit subjektive perspektiv. Når Odysseus gengiver nogle af de vers, hvor Kalypso har talt, viser det, at han i et vist omfang deler fokaliseringen af begivenhederne med Kalypso, og delvist giver udtryk for sit eget synspunkt. Han beskriver Kalypso to gange som:

ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεός.

*Farlig gudinde med smukt hår.*⁵⁴

Her giver han et dobbelttydigt billede af hende: bag det smukke ydre gemmer sig en farlig gudinde. Odysseus ser det som en byrde, at han som den eneste af guder og mennesker landede på hendes ø:

[...] οὐδέ τις αὐτῇ
μίσγεται οὔτε θεῶν οὔτε θνητῶν ἀνθρώπων.

53. 7.249-51 og 5.131-33 samt 7.256-57 og 5.135-36.

54. 7.246 og 7.255.

ἀλλ' ἐμὲ τὸν δύστηνον ἐφέστιον ἤγαγε δαίμων
οἶον [...].

Der er ingen af guderne eller dødelige mennesker, der har omgang med hende, alligevel førte en guddom mig ulykkelige til hendes hjem, som den eneste.⁵⁵

Han gætter sig til det, Kalypso aldrig sagde, nemlig at Zeus spillede en rolle i beslutningen om hans afrejse:

ἀλλ' ὅτε δὴ ὄγδοόν μοι ἐπιπλόμενον ἔτος ἦλθε,
καὶ τότε δὴ μ' ἐκέλευσεν ἐποτρύνουσα νέεσθαι
Ζηνὸς ὑπ' ἀγγελίης, ἣ καὶ νόος ἐτράπετ' αὐτῆς.

Men da det ottende år nærmede sig og kom, da opfordrede og tilskyndede hun mig til at drage bort, enten på befaling af Zeus, eller også havde hun ombestemt sig.⁵⁶

Odysseus ved ikke med sikkerhed, som modtageren, hvad der lå bag Kalypsos pludselige beslutning. Udtalelsen er ikke kun et bevis på hans begrænsede viden, den afslører også, at han ikke helt har forstået gudinden. Odysseus har ikke opfanget nuancerne i den tragedie, det var for Kalypso at give slip. Kalypsos opfordring til at lade Odysseus rejse, er en blanding af Zeus' befaling og hendes egen beslutning, og ikke en enten/eller-situation. Dette viser sig i fokaliseringen gennem Kalypso, når hun møder Odysseus på stranden og hun endelig erkender, at han ikke hører til hos hende. Effekten af at opleve scenen gennem Kalypso giver de indlejrede modtagere empati for gudinden. For Odysseus er Kalypso endnu en af de forhindringer, han skal overvinde, før han kan komme hjem, og havde Kalypso været fortalt og fokaliseret gennem Odysseus alene,

55. 7.246-49.

56. 7.261-63.

ville den indlejrede modtager ikke havde forstået den tragedie, det var for Kalypso at give slip på sin elskede.⁵⁷ Kalypso fremstår som en helstøbt figur, når hun fokaliseres gennem fleres øjne, og selv får lov af fortælleren at sætte ord på sin oplevelse.

III. Kirke

I denne artikel ligger fokus på Kalypso og Kirke, da der er en slående lighed mellem de to gudinder, eller hekse om man vil, der gør det interessant at sammenligne de to, og finde frem til, hvor den ene *ikke* ligner den anden. Irene de Jong kalder Kalypso for en “character doublet of Circe,”⁵⁸ og med den betegnelse mener hun “two characters who are similar in personality and actions.”⁵⁹ Minna Skaftø Jensen begynder sit kapitel om *De forføriske kvinder*⁶⁰ med at liste lighederne mellem gudinderne op, og sætter derefter fokus på, hvad der adskiller den ene fra den anden. På samme måde har jeg i det følgende tænkt mig at undersøge Kirkes ligheder med og forskelle fra Kalypso.

Odysseus er den første til at sidestille Kirke med Kalypso. Det gør han kort tid efter, at han har løftet sløret forsin identitet overfor phaiakerne, og begynder sin fortælling om rejsen fra Troja til Scheria:

ἦ μὲν μ' αὐτόθ' ἔρυκε Καλυψώ, διὰ θεάων,
ἐν σπέεσι γλαφυροῖσι, λιλαιομένη πόσιν εἶναι.
ὥς δ' αὖτως Κίρκη κατερήτυεν ἐν μεγάροισιν
Αἰαίη δολόεσσα, λιλαιομένη πόσιν εἶναι.

*Her fastholdt den strålende gudinde Kalypso mig i den hvælvede grotte, og ønskede mig til ægtemand. Ligeledes tilbageholdt den listige Kirke mig i paladset i Aiaia, og ønskede mig til ægtemand.*⁶¹

57. Jensen (2000) 98.

58. de Jong (2001) 130.

59. de Jong (2001) xii.

60. Jensen (2000).

61. 9.29-32.

Adverbiet *ὡσαύτως*, verberne *ἔρυκε* og *κατερήτυεν*, samt participierne *λιλαιομένη πόσιν εἶναι* fungerer alle som lighedstegn mellem Kalypso og Kirke. I dette stykke er den største forskel på gudinderne deres bolig, der for Kirke, som hos Kalypso, er et billede på hendes personlighed. Man kunne også se en modsætning mellem epiteterne *δία θεάων* og *δολόεσσα*, men i 7.245 bruger Odysseus også *δολόεσσα* om Kalypso. Epiteter, der bruges om begge gudinder, ses flere gange:⁶² *δεινή* og *αὐδήεσσα* bruges om både Kirke og Kalypso.⁶³ *ὀλοόφρων*⁶⁴ bruges om begge slægtninge. En af de største forskelle mellem de to gudinder bliver klar ved beskrivelsen af deres heksekunst. Verbet *θέλγειν*⁶⁵ bruges af Athene om Kalypso, hvor ordene er det eneste middel, der anvendes. Samme verbum bliver brugt ad flere omgange til at beskrive Kirke, da Kirke modsat Kalypso er en åbenlys heks, når hun gør brug af mere håndgribelige midler til at udføre sin heksekunst.

1. Fokalisering og Kirke

En af forskellene på Kirke og Kalypso udfolder sig i fortællersituationen. Kirke indgår modsat Kalypso som en del af Apologerne, hvor Odysseus i 9.-12. sang agerer fortæller. Den primære heterodiegetiske fortæller har i fire sange givet ordet til Odysseus, der inden for den givne periode optræder som sekundær fortæller. Den sekundære Odysseus-fortæller adskiller sig fra den primære fortæller på flere forskellige punkter, blandt andet når han skal introducere karaktererne. Når Odysseus fortæller til de sekundære indlejrede modtagere, phaiakerne, lægger han jævnligt en informerende pause ind, og placerer introduktionen af en karakter i begyndelsen af historien om dem, på trods af at han selv i fortalt tid endnu ikke har mødt den pågældende karakter. Det bedste eksempel er mødet med Kirke.

62. de Jong (2001) 130.

63. 10.136, 11.8, 12.150, 7.246, 7.255 og 12.449.

64. 1.52 og 10.137.

65. 1.57, 10.213, 291, 318, 326.

Αἰαίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'· ἔνθα δ' ἔναιε
Κίρκη ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα,
αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο·
ἄμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου Ἥελίοιο
μητρὸς τ' ἐκ Πέρσης, τὴν Ὀκεανὸς τέκε παῖδα.

Vi ankom til øen Aiaia, hvor Kirke med det smukke hår boede, en skrækkelig gudinde med menneskelig stemme, søster til den grumme Aietes, begge nedstammer de fra den lysbringende Helios, de er født af moderen Perse, der er barn af Okeanos.⁶⁶

Denne introduktion gives, netop som Odysseus og mændene er ankommet til øen og endnu ikke har nogen idé om, at de vil møde Kirke. Mændene møder hende ikke før i 10.220, og Odysseus møder hende først i 10.312. Nogle af de homeriske karakterer er velkendte af modtagerne, og derfor er det ikke nødvendigt for fortælleren at give en formel introduktion af dem. Den primære fortæller gør ikke et stort nummer ud af at afbryde narrativet med en introducerende pause, når det f.eks. gælder Penelope, Telemachos eller Eumaios. Ved at uddelegere fortællerrollen til Odysseus, kan den primære fortæller afvige fra, hvordan introduktionen til en ny karakter normalt foregår.⁶⁷ Da Odysseus-fortælleren selv er en del af den historie han fortæller, kan han karakteriseres som homodiegetisk og tilmed autodiegetisk, da han ikke blot står på sidelinjen af det, der sker, men selv spiller den centrale rolle i begivenhederne. Som homo-/autodiegetisk fortæller er Odysseus-fortælleren modsat den primære underlagt visse restriktioner. Den homodiegetiske fortæller kan kun være til stede ét sted ad gangen, han kan ikke læse andre karakteres tanker, og har derfor ikke nulfokalisering, og slutteligt har han en subjektiv stil. Med hensyn til at være ét sted ad gangen-. er det ikke af stor betydning i denne sammenhæng, da Odysseus primært er dér, hvor begivenhederne udspiller sig, og i de tilfælde, hvor han ikke er, drager han fordel af at fortælle med bagudsyn.⁶⁸

66. 10.135-9.

67. Richardson (1990) 43.

68. de Jong (2001) 223.

εὔρον δ' ἐν βήσσησι τετυγμένα δώματα Κίρκης
ξεστοίοισιν λάεσσι, περισκέπτω ἐνὶ χώρῳ.
ἀμφὶ δέ μιν λύκοι ἦσαν ὀρέστεροι ἢ δὲ λέοντες,
τοὺς αὐτὴ κατέθελεξεν, ἐπεὶ κακὰ φάρμακ' ἔδωκεν.
οὐδ' οἳ γ' ὠρμήθησαν ἐπ' ἀνδράσιν, ἀλλ' ἄρα τοί γε
οὐρήσιν μακρῆσι περισσαίνοντες ἀνέσταν.
ὥς δ' ὅτ' ἂν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες δαίτηθεν ἰόντα
σαίνωσ'. αἰεὶ γάρ τε φέρει μιλίγματα θυμοῦ·
ὥς τοὺς ἀμφὶ λύκοι κρατερώνυχες ἢ δὲ λέοντες
σαίνον· τοὶ δ' ἔδδειςαν, ἐπεὶ ἴδον αἰνὰ πέλωρα.
ἔσταν δ' ἐν προθύροισι θεᾶς καλλιπλοκάμοιο,
Κίρκης δ' ἔνδον ἄκουον ἀειδούσης ὀπὶ καλῆ
ἰστὸν ἐποιομένης μέγαν ἄμβροτον, οἷα θεάων
λεπτά τε καὶ χαρίεντα καὶ ἀγλαὰ ἔργα πέλονται.

På en fritliggende plads i skovdalen fandt de Kirkes palads, der stod opført i tilhuggede sten. Omkring paladset rendte ulve og løver fra bjergene, som hun havde forhekset med giftige drikke, hun selv fremstillede. Dyrene gik dog ikke løs på mændene, men i stedet stod de og logrede med deres lange haler. Akkurat som når hunde logrer omkring herren, der kommer fra et måltid, fordi han altid medbringer godbidder, således logrede ulvene og løverne med kraftige klør omkring mændene, der på den anden side var rædselsslagne ved synet af de uhyrlige dyr. De stod på gårdspladsen tilhørende gudinden med de gyldne lokker, som de kunne høre synge indenfor med en yndig stemme, mens hun gik omkring og vævede et stort og guddommeligt klæde, sådan som gudinders håndværk bliver: fint, fornemt og nydeligt.⁶⁹

69. 10.210-23.

Beskrivelsen, der er yderst deskriptiv med sammenligninger mellem de forheksede dyr og billedet af en herre med sine hunde, giver indtryk af, at det er Odysseus selv, der fokaliserer stedet, som en heterodiegetisk fortæller med nulfokalisering. Beskrivelsen får Odysseus naturligvis af Eurylochos, der som den eneste ikke går ind i paladset og bliver forvandlet til et svin, men formår at vende tilbage til Odysseus og besætningen. Eurylochos gengiver mange af de vers, Odysseus netop har fortalt i 10.251-60, men interessant nok er Odysseus' beskrivelse mere udførlig end Eurylochos'. Odysseus er i stand til at skildre det første møde med Kirke så detaljerigt, fordi han fortæller med bagudsyn. At Kirkes dyr er forheksede med de trylledrikke hun fremstiller, er hverken noget Odysseus eller den del af besætningen, der først fandt Kirke, vidste på tidspunktet for det første møde, ellers var de aldrig trådt ind i huset. Odysseus er i stand til at sammenstykke det første møde, besætningen har med Kirke, på baggrund af den viden han får fra Eurylochos blandet med den viden han med tiden opsamler om gudinden.⁷⁰ Beskrivelsen af Kirkes palads med de fritgående tamme vilddyr siger, som tilfældet var med Kalypso, noget om, hvem der bebor stedet. Modsat Kalypsos sanse- lige skjulte grotte, bebor Kirke et palads, der er opført på en fritliggende plads. Boligen og de tæmmede vilddyr beretter om Kirkes kontrol af naturen, og hendes åbenhed omkring sine evner. Kalypsos magt var ikke som sådan til at ane, mens Kirkes hekse- kunst ses tydeligt i hendes omgivelser.⁷¹

2. Eurylochos og Kirke

Odysseus-fortælleren bruger nogle af de samme virkemidler som den primære fortæller, når han gengiver mødet med Kirke, så det ligner mødet med Kalypso. I stedet for at modtageren møder gudinden som det første, bliver hun vurderet gennem forskel- liges øjne, hvoraf de første er Eurylochos'.

*ἴμή μ' ἄγε κείσ' ἀέκοντα, διοτρεφές, ἀλλὰ λίπ' αὐτοῦ·
οἶδα γὰρ ὡς οὔτ' αὐτὸς ἐλεύσειαι οὔτε τιν' ἄλλον
ἄξεισ σῶν ἐτάρων. ἀλλὰ ξὺν τοῖσδεσι θᾶσσον*

70. de Jong (2001) 258.

71. Jensen (2000) 95.

φεύγωμεν· ἔτι γάρ κεν ἀλύξαιμεν κακὸν ἡμᾶρ·

Før mig ikke uvilligt derhen, konge af Zeus' nåde, men efterlad mig her. Jeg ved, at du hverken selv vil vende tilbage og du vil heller ikke bringe nogen andre af vores kammerater hjem. Men vi kan flygte hurtigere sammen, os der er tilstede nu, for vi kan stadig nå at undgå denne skrækkelige dag.⁷²

Eurylochos kommer som den første med en dom over Kirke, og han er sikker på, at det umuligt kan få et godt udfald at vende tilbage til hendes palads. Han giver et negativt billede af Kirke, lidt ligesom Athene gjorde med Kalypso. Athenes dom over Kalypso havde til formål at sætte gang i en konfrontation med Kalypso, hvor Eurylochos på den anden side håber, at hans dom medfører en flugt fra konfrontationen. Eurylochos er modsat Athene, der fokaliserer Kalypso fra Olympen, stærkt påvirket af de seneste oplevelser, han og mandskabet har været igennem. Han nævner ikke hvad der sker med mændene, når de forsvinder ind i paladset, fordi han i kraft af sin indre fokalisering kun kan berette, hvad han kunne se ske uden for paladset og hvordan han selv mener, at der foregår noget forfærdeligt. Han bringer altså ikke Odysseus nogen sikker viden om mændenes tilstand, men han er i stand til at videregive sin frygt. Når Eurylochos falder om knæet på Odysseus i bøn, giver det Odysseus mulighed for at trodse formaning og fremstå heltmodig. Odysseus kan bruge Eurylochos' frygt til at fremhæve sin egen tapperhed ved at påtage sig opgaven, der består i at befri mændene alene.⁷³

3. Hermes og Kirke

Andet stadie i optakten til mødet med Kirke spejler igen, hvordan Kalypsos karakter blev fortalt. Først gives et frygteligt billede af gudinden, hvorefter Hermes dukker op. Der er dog visse modsætninger at tage højde for. I modsætning til 5. sang tager Hermes i 10. sang direkte kontakt til Odysseus og ikke til gudinden. Hermes' funktion er også en anden i mødet med Kirke end det var i mødet med Kalypso, da Hermes i 5. sang blev sendt til hende mod sin vilje på befaling af Zeus, hvor han tilsyneladende selv

72. 10.266-69.

73. de Jong (2001) 259.

tager initiativet i 10. sang. Den meddelelse, Hermes bringer Odysseus, inden han skal stille sig ansigt til ansigt med Kirke, er til gavn og glæde for modtageren, hvor den i tilfældet med Kalypso nærmere var skæbnesvanger. I stedet for at Hermes skal viderebringe gudernes beslutning, er han her kommet ulykkerne i forvejen, og henvender sig til Odysseus for at han skal undgå at gå i Kirkes fælde.⁷⁴ Han giver Odysseus en detaljeret beskrivelse af, hvordan han må gebærde sig for at bevare sin menneskelige skikkelse og få mændene fri. Hermes har samtidig den funktion at supplere Eurylochos' fokalisering af Kirke.

ἦ σὺ γ' Ὀδυσσεύς ἐσσι πολύτροπος, ὃν τέ μοι αἰεὶ
φάσκειν ἐλεύσεσθαι χρυσόραπιδ' Ἀργεΐφόντης,
ἐκ Τροίης ἀνιόντα θοῆ σὺν νηϊ μελαίνῃ.

Du må i sandhed være Odysseus den snilde, som Argosdræberen med den gyldne stav altid fortalte mig ville komme, når du vendte hjem med det hurtige og tjærede skib fra Troja.⁷⁵

Eftersom Hermes *altid* har sagt noget til Kirke, må de to guder have mødt hinanden flere gange, hvilket også forklarer, hvorfor Hermes har så indgående et kendskab til, hvad der venter Odysseus. Hermes giver ikke, som tilfældet var med Kalypso, et nyt syn på Kirke, der er venligere end det første, tværtimod virker hans anvisninger så detaljerede, at det giver indtryk af, at det mindste fejltrin vil betyde fiasko. Særligt ved mødet mellem Odysseus og Hermes er, at Odysseus er klar over, at det er Hermes der står foran ham i forklædning. Det kan selvfølgelig være, at Odysseus ud fra epithetet χρυσόραπιδ⁷⁶ kan gætte sig til, at det er Hermes, men oplysningen får han igen senere af Kirke, der bruger samme epithet, hvilket kan give Odysseus visheden om, at det er Hermes.⁷⁷

74. de Jong (2001) 260.

75. 10.330-32.

76. 10.277.

77. de Jong (2001) 260-61.

4. Odysseus og kirke

Da Hermes forlader Odysseus, skynder Odysseus sig til Kirkes palads og vedstår, at han er følelsesmæssigt påvirket af situationen:

[...] πολλὰ δέ μοι κραδίη πόρφυρε κίοντι.

*Mit hjerte bankede hurtigt og uroligt.*⁷⁸

På trods af hvor heltemodig han fremstod efter Eurylochos' varslers om, hvad der er ham i vente, bliver Odysseus efter de nøje anvisninger fra Hermes nervøs. Scenen bliver som forudset af Hermes, og Odysseus følger Hermes' råd til punkt og prikke. Odysseus' møde med Kirke er på mange måder afslørende for det forhold, der ender med at etablere sig mellem dem.

τεῦχε δέ μοι κυκεῶ χρυσέω δέπα, ὄφρα πίοιμι,
ἐν δέ τε φάρμακον ἦκε, κακὰ φρονέουσ' ἐνὶ θυμῷ.
αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε καὶ ἔκπιον οὐδέ μ' ἔθελξε,
ῥάβδω πεπληγυῖα ἔπος τ' ἔφατ' ἔκ τ' ὀνόμαζεν·
ἔρχεο νῦν συφεόνδε, μετ' ἄλλων λέξο ἑταίρων·
ὡς φάτ', ἐγὼ δ' ἄορ ὄξυν ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ
Κίρκη ἐπήϊξα ὡς τε κτάμεναι μενεαίνων.
ἦ δέ μέγα ἰάχουσα ὑπέδραμε καὶ λάβε γούνων
καὶ μ' ὀλοφυρομένη ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
'τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν; πόθι τοι πόλις ἠδὲ τοκῆς;
θαῦμά μ' ἔχει, ὡς οὔ τι πιῶν τάδε φάρμακ' ἐθέλχθης.
οὐδὲ γὰρ οὐδέ τις ἄλλος ἀνὴρ τάδε φάρμακ' ἀνέτλη,

78. 10.309.

ὅς κε πῖη καὶ πρῶτον ἀμείψεται ἔρκος ὀδόντων·
σοὶ δέ τις ἐν στήθεσσι ἀκήλητος νόος ἐστίν.

Da fremstillede hun en blanding til mig i et gyldent bæger, hvori hun med onde bagtanker hældte gift, som jeg skulle drikke. Men efter at hun havde overrakt mig bægeret og jeg havde drukket indholdet, da lykkedes det hende ikke at fortrylle mig. Efter at hun havde slået mig med staven talte hun og sagde disse ord: Gå nu hen til svinestien og læg dig hos de andre. Således talte hun, da trak jeg det hvasse sværd fra lænden og stormede mod Kirke som om jeg inderligt ønskede at dræbe hende. Med et skingert skrig dukkede Kirke under mig, tog mig om knæene og under jammer tiltalte hun mig med bevingede ord: "Hvem er du og til hvilket folk hører du? Hvor er din hjemstav og slægt? Det forbavser mig at du ikke er blevet forhekset efter du har drukket denne gift. Aldrig har nogen anden mand kunne tåle denne gift, som først har drukket og ladet giften passere tændernes gærde: Kraften i dit bryst er ikke til at forhekse."⁷⁹

Som heks benytter Kirke sig først og fremmest af sit *φάρμακον*, men trylledrikken eller sågar giften er ikke nok i sig selv. Det kræver et slag med Kirkes *ράβδος*, at forvandlingen fra mand til svin normalt vil finde sted. Gift er et typisk feminint middel i konflikter, da metoden er distanceret, konfliktsky og ikke kræver fysisk overlegenhed over for offeret. Men Kirke inddrager også den maskuline tilgang ved at bruge sin tryllestav til at slå sit offer. Staven er i de homeriske digte båret af mænd, og signalerer taleret eller magt. Den eneste anden kvinde hos Homer, der bærer stav, er Athene, og Athene er kendt som en maskulin gudinde. Når Kirkes karakter har en stav til rådighed, og bruger den voldeligt mod mænd, vidner det om hendes maskuline natur. Kirke tager modsat den feminine gudinde Kalypso mændenes metoder i brug, og bliver derfor også ligestillet med Odysseus.⁸⁰ Som nævnt tidligere var Odysseus sat ud af spillet på Kalypsos ø, fordi han ikke forstod, hvordan Kalypso havde overmagten, og dermed ikke

79. 10.316-29.

80. Jensen (2000) 96.

kunne stille noget op imod hendes indirekte feminine metoder. Som tilfældet er med Kirke, stemmer gudindens metoder overens med heltens, og Odysseus har ikke kun fået af vide, hvordan han skal sætte sig op imod Kirke, han er også bekendt med metoden. Efter at Kirke har slået Odysseus, og han på grund af modgiften, *moly*,⁸¹ ikke bliver forvandlet, svarer Odysseus ved at trække sit sværd og overrumple gudinden. Kampen mellem de to bliver i kraft af Kirkes stav og Odysseus' sværd nærmest en kamp mand og mand imellem med tydelig seksuel symbolik, når Kirke ovenikøbet straks derefter inviterer Odysseus med i seng. Den seksuelle forbindelse, Odysseus har med Kirke, er en helt anden end den han havde⁸² med Kalypso. I forholdet til Kalypso var helten tvunget af nød, og det var gudinden, der havde styringen. Modsat er det Odysseus, der i kraft af sit angreb på Kirke får styringen i relationen til denne. I begyndelsen af passagen viser Kirke sig som selvsikker og kraftfuld; hun lægger modsat Kalypso ikke skjul på forsøget på at forvandle Odysseus, når hun slår ham og forventer, at han skal blive til et svin. Odysseus er den første mand, Kirke ikke er i stand til at dominere, og med det samme mister hun kontrollen ikke kun over sine magiske evner, men i lige så høj grad over sig selv. I konfrontationen med Odysseus bliver Kirke pludselig underlegen og tilmed underdanig. Sammenlignet med 5. sang, hvor Kalypso fik øjnene op for, hvad helten længtes efter, hvilket gav modtageren empati med gudindens tungtvejende erkendelse, gør det samme sig ikke gældende for Kirke. Hun overgiver sig til Odysseus, på trods af at hun er gudinde og derfor ikke umiddelbart er i fare for at dø. Overgivelsen levner derfor ikke på samme måde sympati eller sågar respekt for Kirke, på samme måde som Kalypsos tragiske accept af begivenhedernes gang gjorde. Når Kirke med ét overgiver sig til Odysseus, giver det Odysseus mulighed for at indtage den magtfulde position og skabe et forhold, hvori han føler sig tilpas med sin dominans. Det skal samtidig tages med i betragtning, at det er Odysseus, der fortæller om mødet med Kirke, og der derfor ikke er mulighed for, at den indlejrede modtager kan få direkte adgang til Kirkes version af mødet, kun gennem Odysseus' beretning kan modtageren se Kirke, hvilket indebærer at Odysseus udstiller sig selv som den absolutte sejrherre. Det første møde mellem Odysseus og Kirke forener dem på baggrund af deres maskuline metoder, hvilket afspejler sig senere i Odysseus' forståelse for

81. *μῶλον*, 10.305.

82. Faktisk *vil få*, da mødet med Kalypso først kronologisk finder sted senere.

gudinden. I kraft af sin begrænsede viden har Odysseus-fortælleren ikke adgang til Kirkes tanker, men når det fremstår, som om han har, er det et udtryk for, hvordan han forestiller sig, Kirke tænker.

Κίρκη δ' ὡς ἐνόησεν ἔμ' ἡμενον οὐδ' ἐπὶ σίτῳ
χείρας ἰάλλοντα, στυγερόν δέ με πένθος ἔχοντα,

*Da gik det op for Kirke at jeg sad og ikke rakte hænderne mod maden, fordi jeg var tynget af en sorgfuld bedrøvelse.*⁸³

Odysseus synes her at have adgang til gudindens tanker, jævnfør verbet *ἐνόησεν*, der både kan bruges om en ydre handling og en indre. *Νοέω* kan være en handling andre karakterer ud over subjektet kan observere finder sted, da det fysisk manifesterer sig i subjektets øjne. Det kan også dække over handlinger der ikke nødvendigvis er forbundet med en persons ydre, og derfor i nogle tilfælde kun er kendt af subjektet selv. Verbet er ofte knyttet til både en ydre og indre handling: en person ser med øjnene, der leder til en indre erkendelse af det sete. Til Kirkes iagttagelse hører objektet *ἔχοντα*, der lægger sig til *ἔμ'*, altså Odysseus. Det er Odysseus, der fortæller, så han har adgang til egne følelser, men i passagen fremstår det, som om Kirke har adgang til hans indre. Stykket viser, at Odysseus bruger sin fortællerrolle til at formidle den intimitet han oplever med Kirke ved at gætte sig til, at Kirke ved, hvad han føler.

5. Mændene og Odysseus

Da Kirke har forvandlet Odysseus' mænd tilbage til deres menneskelige skikkelser og befalet Odysseus at hente den del af besætningen, der venter ved strandbredden, tager Odysseus tilbage og konfronteres igen med Eurylochos. I det første sammenstød, henvendte Eurylochos sig udelukkende til Odysseus, som venligt lod ham slippe for at tage tilbage. I anden omgang, er omstændighederne anderledes.

83. 10.375-76.

ἂ δειλοί, πόσ' ἴμεν; τί κακῶν ἰμείρετε τούτων;
Κίρκης ἐς μέγαρον καταβήμεναι, ἣ κεν ἅπαντας
ἦ σὺς ἢ ἔ λύκους ποιήσεται ἢ ἔ λέοντας,
οἱ κέν οἱ μέγα δῶμα φυλάσσοιμεν καὶ ἀνάγκη,
ὥς περ Κύκλωψ ἔρξ', ὅτε οἱ μέσσαυλον ἴκοντο
ἡμέτεροι ἔταροι, σὺν δ' ὁ θρασὺς εἶπετ' Ὀδυσσεύς·
τούτου γὰρ καὶ κείνοι ἀτασθαλίησιν ὄλοντο.'

*Åh stakler, hvor går I hen? Hvorfor ønsker I sådanne grusomheder? Hvis I begiver jer til Kirkes palads, vil hun gøre alle til svin, ulve eller løver, som ved tvang skal bevogte hendes mægtige bolig. Ligesom kyklopen gjorde, da vores venner gik lige ind i hans gård, og med dem fulgte den dristige Odysseus: på grund af denne mands dumdristighed døde de.*⁸⁴

Her henvender Eurylochos sig i stedet til resten af besætningen, hvor han forsøger at komme imellem Odysseus og mændene, når han beskylder Odysseus for at være skyld i drabet på deres andre venner, da de var taget til fange hos kyklopen Polyfem i 9. sang. Eurylochos har opgivet at modsætte sig Odysseus alene, da det ikke virkede sidste gang, og forsøger i stedet at få mændene i samlet flok til at begå mytteri. Eftersom en underordnet har krænket sin konge, er Odysseus tæt på at slå Eurylochos ihjel, men det øvrige mandskab får sat en stopper for henrettelsen.⁸⁵ Opgøret siger lige så meget om Eurylochos' desperation som om Odysseus' vurdering af Kirke. I Eurylochos' og Odysseus' første samtale havde Odysseus endnu ikke mødt gudinden, og fik tilstrækkelig medfølelse med Eurylochos til, at han lod ham slippe for befalingen om, at han skulle følge Odysseus til paladset. I det andet sammenstød sætter Eurylochos fortsat spørgsmålstegn ved Odysseus' lederegenskaber, selvom Odysseus nu har truffet Kirke. Odysseus ser det derfor som en kritik af hans vurdering af gudinden, som han er sikker på som allieret, at han er parat til at slå en af sine egne ihjel. Kirke indtager derfor en helt

84. 10.431-37.

85. de Jong (2001) 264-65.

anden plads hos Odysseus, når det kommer til tillid, sammenlignet med Kalypso. Som beskrevet tidligere, var helten stadig usikker på, om Kalypso var ude på at bedrage ham, da hun erklærede at det var på tide, at han tog hjem, hvilket var otte år efter at han ankom til Ogygia. På den anden side er Odysseus stensikker i sin tillid til Kirke allerede på førstedagen. Tilliden til gudinden afspejler sig også i mændenes ophold på Aiaia. Modsat Odysseus' fangenskab hos Kalypso lader det til, at opholdet hos Kirke behager ham.

ἔνθα μὲν ἥματα πάντα τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτὸν
ἤμεθα, δαινύμενοι κρέα τ' ἄσπετα καὶ μέθυ ἡδύ·

*Der sad vi alle dage til året var omme, mens vi spiste ubeskriveligt godt kød
og drak vin.⁸⁶*

Opholdet hos Kalypso er ulideligt for helten, mens der ikke bliver sagt et ondt ord om opholdet hos Kirke. Selvom han tilbringer et år i hendes selskab, synes det, at tiden flyver forbi, mens han og mandskabet hygger sig ved bordet. Odysseus er faktisk så godt tilpas, at mændene må huske ham på, at der er et fædreland, der venter ham. Tilliden til Kirke og Odysseus' manglende behov for at rejse fra hende står i kontrast til hans oplevelse af opholdet hos Kalypso. Hos Kirke er det fra begyndelsen helten, der har styringen, hvor han hos Kalypso ikke kunne hamle op med hendes feminine tilgang.

6. Kirke

Modsat Kalypso har Kirke ingen problemer med at give Odysseus fra sig. Da Odysseus forklarer at mændene, ikke han selv, længes efter at komme hjem, tager Kirke beskeden nøgternt.

μηκέτι νῦν ἀέκοντες ἐμῶ ἐνὶ μίμνετε οἴκῳ.

86. 10.467-68.

*Ikke længere skal I uvilligt blive i mit hus.*⁸⁷

På et enkelt vers accepterer Kirke, hvad der tog Kalypso en hel tale og dertilhørende oplevelse af Odysseus' sorg at acceptere. Kirke forsøger heller ikke ad flere omgange at overtale ham til at blive, tværtimod må hun opmuntre helten til at se i øjnene, hvad der venter ham, når han mister modet ved udsigten til at skulle en tur forbi Hades. Afskeden mellem Kirke og Odysseus er sammenlignet med Kalypso aldeles usentimental. Selv da Odysseus og mændene kommer tilbage til Aiaia efter deres rejse til Hades, forsøger Kirke ingeniunde at holde på mændene:

ἀλλ' ἄγετ' ἐσθίετε βρώμην καὶ πίνετε οἶνον
αὐθι πανημέριοι· ἅμα δ' ἠόϊ φαινομένηφι
πλεύσεσθ'. [...]

*Kom! Spis maden og drik vinen i dag, men ved morgendagens frembrud skal
I atter drage til søs.*⁸⁸

Hun er fra start til slut afklaret med, at Odysseus ikke ønsker at tilbringe sit liv sammen med hende, og giver heller ikke selv udtryk for, at hun har behov af den slags, som Kalypso udtrykkeligt gjorde. Endnu engang beværter hun mandskabet fuldt bevidst om, at det er en midlertidig fornøjelse. Derfor trives forholdet mellem Odysseus og Kirke tillige i den ligeværdige erkendelse af, hvad forholdet er og ikke vil blive. Kirke bruger ikke kun mændenes midler; hun har modsat Kalypso ikke forventninger til Odysseus ud over det, han allerede giver, hvilket bliver et forhold, Odysseus kan leve op til.

87. 10.489.

88. 12.23-25.

IV. Konklusion

I denne artikel er det blevet undersøgt, på hvilke punkter Kalypso og Kirke ligner hinanden, og hvilke karaktertræk, der adskiller dem. Særligt er der blevet lagt vægt på de narratologiske forhold, der gør sig gældende. Undersøgelsen har klargjort, at de to gudinder ligner hinanden i den grundlæggende opbygning af deres karakter samt deres umiddelbare funktion i fortællingen: at være et midlertidigt ophold for den centrale karakter Odysseus. De egentlige forskelle, herunder nuancerne i skildringen af Kalypso og Kirke har vist sig at være mulige at finde med en analyse af, hvem der påtager sig rollen at fortælle om dem, og hvordan fortællesituationen i øvrigt udfolder sig. Ikke kun fortælleren er blevet udpeget men i tillæg hertil også hvordan, og gennem hvem der fokaliseres. Kalypso bliver fortalt af den primære heterodiegetiske fortæller, der er udstyret med nulfokalisering, hvilket muliggør Kalypsos egen udlægning af begivenhedernes gang, når der fokaliseres gennem hende. Kirke indgår som en del af Apologerne, og bliver derfor fortalt af Odysseus som indlejret fortæller, idet han i kontrast til den heterodiegetiske ikke er i stand til at vide, hvad andre end han selv tænker. Jeg har i artiklen argumenteret for, at Odysseus som karakter er langt mere på bølgelængde med Kirke end Kalypso rent intellektuelt og følelsesmæssigt. Dette forhold kommer især til udtryk i de fortællesituationer, der er i spil ved hver af gudinderne. Odysseus, der har svært ved at forstå og derfor også stole på Kalypso, ville ikke være i stand til at skildre hendes karakter så gennemført, som den primære heterodiegetiske fortæller gør. Når fortælleren giver Kalypso mulighed for at udtrykke sit synspunkt uafhængigt af Odysseus, viser fortælleren også, hvor meget Odysseus ikke ved, sammenlignet med når han selv skal gengive samme begivenhed. I modsætning til i mødet med Kalypso nærer Odysseus forståelse for og har tillid til Kirke, på baggrund af, at han var i stand til at overvinde hende i en væbnet konfrontation. Odysseus' overlegenhed over Kirke gør ham i stand til at skildre hende og deres indbyrdes forhold, da han anser sig selv for ligeværdig med Kirke. I kraft af at Odysseus kan trække på sin subjektive oplevelse af opholdet hos Kirke er han som fortæller også på anderledes vis end den heterodiegetiske i stand til at skildre den gensidige intimitet, han oplever i forholdet til Kirke. De benyttede fortællesituationer i tilknytning til hver af gudinderne vidner om en fortæller, der er bevidst om at bruge visse narratologiske greb til at få forskellige aspekter frem i karaktererne. Undersøgelsen har ikke kun bibragt en forståelse af Kalypso og Kirke, men i lige så høj grad en forståelse af Odysseus og den primære

fortæller. Kirke viser sig under en narratologisk læsning at være meget mere end en heks. Ved hjælp af Odysseus som fortæller fremstår Kirke som en ligeværdig modstander til Odysseus. Kalypso er blevet skildret som en gudinde, der på tragisk vis måtte give afkald på sit livs kærlighed, og er ikke kun endnu en forhindring for Odysseus' hjemkomst. På trods af, at Kalypso indbefatter alt det, Odysseus ikke forstår, får den indlejrede modtager modsat Odysseus hele historien, og dermed en hel del sympati for Kalypso. Den narratologiske undersøgelse har vist, at fortælleren af *Odysseen* har en dybtgående forståelse for gudinderne, når fortælleren vælger at lade sin helt erkende mindre om Kalypso end den indlejrede modtager. Gennem skildringen af de to hekse sætter fortælleren fokus på den ellers komplekse hovedpersons mangler i forhold til forståelsen af det andet køn særligt i forholdet mellem det maskuline og det feminine. Odysseus fremstår i forbindelse med hver af de to gudinder som en helt, der kun kan forlige sig med sit maskuline, intellektuelle og usentimentale modstykke, som han finder i Kirke, hvor forståelsen af det mere feminine ligger uden for den græske helts forståelsesverden.

Bibliografi

- Genette, G. 1983. *Narrative Discourse. An essay in method*. Cornell University Press.
- Homeri opera, Rec. Allen, tomus III (Odysseae Libros I-XII continens) ed. altera, Oxford, 1917.
- Homeri opera. Rec. Allen, tomus IV (Odysseae Libros XIII-XXIV continens) ed. altera, Oxford university Press.
- de Jong, I. J. F. 1987. *Narrators and Focalizers. The Presentation of the Story in the Iliad*, Amsterdam.
- de Jong, I. J. F. 2001. *A Narratological Commentary on the Odyssey*, Cambridge University Press.
- Jensen, M. S. 2000. *Homer og hans tilhørere*, Danmark.
- Larsen, G. 2013. "Fortæller" i *Litteratur. Introduktion til teori og analyse*. (2013) Danmark.

Rasmussen, H. m.fl. 2012. *Gads Litteraturlleksikon*, Gads forlag.

Richardson, Scott, 1990. *The Homeric Narrator*, Nashville.